

Univerzita Palackého
v Olomouci

Univerzita Palackého
v Olomouci

Ochrana spotřebitele

Základy soukromého práva 2, PF UP

JAN GREPL

Ochrana subjektů v rámci závazkového práva

- **Ochrana slabší smluvní strany**
  - Proklamace v § 3/2 písm. c) o.z. (*věk, rozum, závislost postavení*)
    - → v závislosti na postavení v daném závazkovém vztahu
  - Adhezní smlouvy, lichva, neúměrné zkrácení
  - Další: úroky, zákaz vyloučení práva na NŠ, promlčecí lhůta...
- **Ochrana spotřebitele**
- **Jiné způsoby ochrany**
  - Ochrana zaměstnance (ZP), nájemce (nájem bytu a domu), prodej zboží v obchodě (§ 2158), zájezd (§ 2521), škoda vadou výrobku (§ 2939)
  - Ochrana nesvéprávných a rodiny
  - Zákaz zneužití hospodářské síly (§ 433/1 o.z.)
  - Povinnost poctivého jednání (§ 6/1 o.z.)
  - Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého jednání (§ 6/2 o.z.)
  - Zjevné neuzítí práva nepožívá právní ochrany (§ 8 o.z.)

Univerzita Palackého
v Olomouci

Ochrana slabší smluvní strany

Slabší smluvní strana

- Možné přístupy zákonodárce
  - Každý (*homo homini lupus*)
  - Zvlášť chráněná skupina – spotřebitel, Zec, nájemce, dítě...
  - Nikdo
- Zvolený přístup – ochrana pouze v určitých situacích
  - Spotřebitel ve styku s podnikatelem, nájemce s pronajímatelem, „slabší“ smluvní strana
  - Jen za podmínky, že daná situace nelze řešit obecnou právní úpravou
    - Spotřebitel nemusí být slabší smluvní stranou

Osnova přednášky

- **Ochrana slabší smluvní strany**
  - Adhezní smlouvy
  - Lichva
  - Neúměrné zkrácení
  - Úroky
  - Příklady zvláštní ochrany slabší smluvní strany v ObčZ
- **Ochrana spotřebitele**
  - Obecná úprava
  - Smlouvy uzavírané distančním způsobem
  - Veřejnoprávní konotace

Ochrana slabší smluvní strany

- **Slabší strana** → subjekt, jehož autonomie je z důvodu faktické překážky omezena tak, že nemá reálnou možnost rozhodnout o vstupu do závazku či změnit jeho základní podmínky
  - Právní vztahy nejsou vyvážené – právo x povinnost
- **VPD:** *Má se za to, že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním (§ 433/2)*
  - Spotřebitel ≠ slabší smluvní strana
  - Spotřebiteli ochrana náleží při naplnění § 419, může být ale zároveň i slabší smluvní stranou → břemeno tíží podnikatele

Zásady právní úpravy – ochrana slabší strany

- Ochrana slabší strany (§ 3 odst. 2 písm. c)
- Povinnost poctivého jednání (§ 6 odst. 1)
  - Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu § 6 odst. 2
- Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany (§ 8)
- **Ochrana nesvéprávných a rodiny**
  - Nesvéprávnost nezletilého, povinné zastoupení, souhlas soudu
  - Vlastnictví manžela x právo bydlení rodiny (§ 747)
  - Právo bydlení po zániku manželství (§ 767), domácí násilí (§ 751)
- **Zneužití hospodářské síly (§ 433)**
  - neplatnost ujednání (§ 580 odst. 1 a § 586 odst. 1)
  - náhrada škody x zvláštní úprava (např. spotřebitelské smlouvy, lichva)

Adhezní smlouvy

- Hromadně uzavírané smlouvy, nikoliv individuálně sjednané
  - „*take it or leave it*“
- Obsah smlouvy je **dán jednou stranou** + druhá strana **neměla reálnou možnost** ovlivnit obsah základních podmínek
- **VPD**: použití formuláře x důkazní břemeno
- Slabší strana = ta, co nemá možnost ovlivnit smlouvu
- **Kogentní** právní úprava
  - Výjimka – mezi podnikateli (§ 1801) x odporuje obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku
  - → **zdánlivost** odchylné úpravy (x podnikatelé)

Adhezní smlouvy

- Postup:
  - VPD § 433/2
  - VPD § 1798/2
  - Důkazní břemeno na slabší smluvní straně

Adhezní smlouvy – význam

- Doložka ve smlouvě **odkazující na obchodní podmínky**
  - Doložka je platná:
    - Slabší strana byla s doložkou a jejím významem seznámena
    - Nebo prokáže-li se, že význam doložky musela znát
    - + připojení obchodních podmínek (§ 1751 x znalost)
  - Zdánlivost překvapivých ujednání v OP (§ 1753)
  - Nedodržení → neplatnost

Adhezní smlouvy – význam

- Doložka, která je **čitelná se zvláštními obtížemi** / doložka **nesrozumitelná** pro osobu průměrného rozumu
  - Doložka je platná, pokud
    - Nepůsobí slabší straně újmu
    - Nebo prokáže-li druhá strana, že slabší straně byl význam takové doložky dostatečně vysvětlen
  - Prostor pro interpretaci *contra proferentem*
- Doložka, která je **zvlášt' nevýhodná**, aniž je pro to rozumný důvod → neplatnost
  - Možnost soudu rozhodnout dle § 577 (spravedlivě uspořádat poměry smluvních stran, *ultra petitam*)

Lichva

- **NEPLATNÁ** je smlouva:
  - při jejímž uzavírání někdo zneužije
    - tísně,
    - nezkušenosti
    - rozumové slabosti,
    - rozrušení,
    - lehkomyšlnosti
  - a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění
  - jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru
- Podnikatel se nemůže dovolat neplatnosti lichvy
  - → u ostatních **neplatnost relativní?**

Lichva

- Dříve byla lichvení ujednání neplatná **absolutně** pro rozpor s dobrými mravy
  - 30 Cdo 4665/2009, 30 Cdo 670/2013
- Možnost aplikace § 577 → soud rozhodne o spravedlivém uspořádání práva a povinností
- Samotný hrubý nepoměr vzájemných plnění nemusí být důvodem pro „*lichevnost*“

Lichva – příklad

- Pivo ve Zlaté uličce za 250,- Kč
- Prodej pecnu chleba po povodních za 250,- Kč

Neúměrné zkrácení „*laesio enormis*“

- Vzájemné plnění
- Hrubý nepoměr vzájemných plnění
- Zkrácená strana o nepoměru nevěděla a **ani vědět nemohla**
  - → zkracující strana ale o nepoměru věděl musela (x omyl)
- ➔ zkrácená strana může požadovat **zrušení smlouvy**
  - Ledaže zkracující strana **doplní**, oč byla zkrácena
- Hodnota vzájemných plnění – v době a místě uzavření smlouvy
- Lhůta: **jeden rok** od uzavření smlouvy (prekluzivní)

Neúměrné zkrácení

- Výluka z úpravy neúměrného zkrácení
  - nepoměr projev skutečnosti, o níž strana (obohacená) nevěděla a ani vědět nemusela
  - specifické obchody
  - nepoměr projev vztah smluvních stran
  - výší zkrácení nelze zjistit
  - zkrácená strana se vzdala, pořizovala výslovně za cenu **mimořádné obliby**, souhlasila s neúměrnou cenou, musela znát skutečnou cenu
  - podnikatel
  - Veřejná dražba, komoditní burza, hra a sázka a los...

Další případy ochrany slabší smluvní strany

- **Úroky** (§ 1802): Věřitel, který bez rozumného důvodu otálí s uplatněním pohledávky tak, že úroky činí toliko co jistiny, ztrácí do podání žaloby právo na další úroky
- **Zákaz vyloučení nebo omezení práva na náhradu újmy** (§ 2898)
- **Změna promlčecí lhůty** (§ 630)
  - Je-li kratší nebo delší lhůta ujednána v neprospěch slabší strany, nepřihlíží se k ujednání.
  - Nepřihlíží se ani k ujednání kratší promlčecí lhůty, jde-li o právo na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti

Příklady zvláštní ochrany slabší smluvní strany

- Ochrana **ručitele** bez ohledu na postavení (§ 2022 an.)
- Ochrana **nájemce** bez ohledu na postavení (§ 2235 an.)
  - Zdánlivost zakázaných ujednání (§ 2239)
  - Písemná forma, zákaz pronajímatele namítat nedostatek (§ 2237)
  - Zvyšování nájemného (§ 2249), jistota – „kauce“ (§ 2254)
  - Sleva z nájmu, vady předmětu nájmu, vypovězení nájmu...
  - Žaloba na určení neoprávněnosti výpovědi (§ 2290)
- Ochrana **obchodního zástupce** (§ 2519)
- Ochrana **zákazníka** při smlouvě o zájezdu (§ 2533)
- Ochrana **zaměstnance** – srov. zákon č. 262/2006 Sb.

Univerzita Palackého
v Olomouci

Ochrana spotřebitele

Spotřebitel

- **Spotřebitel je vymezen jako osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.**
  - Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1594 - 1595
- ***Spotřebitelem je **každý ČLOVĚK**, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.***
  - § 419 o.z.

Podnikatel

- Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.
  - § 420/1 o.z.
- Pojmové znaky
  - Samostatně
  - Na vlastní účet a odpovědnost
  - Vykonávání výdělečné činnosti živnost. / obdobným zp.
  - Záměr činit tak soustavně
  - Za účelem dosažení zisku

Podnikatel

- § 420/2 – rozšíření pojmu podnikatele
  - Obchodní, výrobní, obdobná činnost
  - Rovněž osoba jednající jménem nebo na účet podnikatele
- § 421/1 – fikce → podnikatel je osoba zapsaná v OR
- § 421/2 – VPD → podnikatel je osoba se živnostenským opr.
- Samotné uvedení IČ na smlouvě nemusí samo o sobě poukazovat, že kontrahent vystupuje v pozici podnikatele, a nikoliv spotřebitele. X **152 Icm 1205/2015, 39 ICm 308/2015**
- **PPP 10/1994:** Poskytnutí bezúročných půjček není podnikáním, a to ani když jde o půjčku mezi podnikateli.
- **3 Cdon 851/96:** Zaměstnanec, který je společníkem s. r. o., nelze jen z důvodu jeho účasti v s. r. o. považovat za podnikatele (osobu vykonávající výdělečnou činnost formou podnikání).
- **28 Cdo 864/2008:** Bylo-li účelem smlouvy zajistit žalovanému tok prostředků k osobní obživě pro případ onemocnění, zranění či jiného důvodu pracovní neschopnosti není pochyb o tom, že subjekt uzavřel pojistnou smlouvu jako spotřebitel ve smyslu § 52 odst. 3 ObčZ mimo rámec své obchodní či podnikatelské činnosti.
- **ESD C-464/01, Johann Gruber proti Bay Wa AG:** Osoba, jež uzavřela smlouvu týkající se zboží určeného z části k účelu podnikatelskému a z části k účelu netýkající se podnikatelské činnosti, nemá právo dovolávat se prospěchu ze zvláštních právních předpisů o příslušnosti (...), ledaže podnikatelský účel je natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v celkovém kontextu dotčené transakce, přičemž skutečnost, že nepodnikatelská stránka převažuje, nemá v tomto ohledu vliv.

Směrnice EP a R 2011/83/EU

- (17) **Definice spotřebitele** by měla zahrnovat fyzické osoby, které jednají mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však v případě smluv majících dvojitý účel smlouva uzavřena za účelem **částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti** dané osoby a **obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu transakce, tato osoba by rovněž měla být považována za spotřebitele**.
- (20) **Definice smlouvy uzavřené na dálku** by měla zahrnovat všechny případy, kdy je smlouva uzavírána mezi obchodníkem a spotřebitelem v rámci organizovaného systému prodeje či poskytování služeb na dálku s výhradním využitím jednoho nebo několika **dálkových komunikačních prostředků** (např. objednávka poštou, přes Internet, telefon nebo fax), **a to až do okamžiku uzavření smlouvy**, včetně tohoto okamžiku. Tato definice by také měla zahrnovat situace, kdy spotřebitel navštíví obchodní prostory za účelem pouhého získání informací o zboží či službách a následně sjedná a uzavře smlouvu na dálku. **Naopak smlouva, která je sjednána v obchodních prostorách obchodníka a která je nakonec uzavřena prostřednictvím komunikace na dálku, by neměla být považována za smlouvu uzavřenou na dálku**. Za smlouvu uzavřenou na dálku by neměla být považována ani smlouva, jejíž uzavírání je zahájeno prostřednictvím komunikace na dálku, ale která je nakonec uzavřena v obchodních prostorách obchodníka. Stejně tak by pojem smlouva uzavřená na dálku **neměl zahrnovat rezervace**, které provede spotřebitel s využitím jednoho z prostředků komunikace na dálku s cílem objednat si u odborníka poskytnutí služby, jako například v případě, kdy se **spotřebitel telefonicky objednává u kadeřníka**. Pojem organizovaný systém prodeje či poskytování služeb na dálku by měl zahrnovat systémy nabízené třetí stranou, kterou není obchodník sám, nýbrž kterou obchodník využívá, jako je například online platforma. Nezahrnuje však případy, kdy internetové stránky pouze nabízejí informace o obchodníkovi, zboží nebo službách, které nabízí, a kontaktní údaje obchodníka.

Směrnice EP a R 2011/83/EU

- (21) Jako **smlouva uzavřená mimo obchodní prostory** by měla být definována smlouva uzavřená za současné fyzické přítomnosti obchodníka a spotřebitele na místě, které není obchodními prostory obchodníka, **například u spotřebitele doma nebo na jeho pracovišti**. Mimo obchodní prostory může být spotřebitel potenciálně vystaven psychologickému nátlaku nebo vůči němu může být využito momentu překvapení, **bez ohledu na to, zda si návštěvu obchodníka vyžádal či nikoli**. Definice smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory by měla zahrnovat rovněž situace, kdy je spotřebitel osobně a individuálně osloven mimo obchodní prostory, avšak smlouva je uzavřena bezprostředně poté v obchodních prostorách obchodníka nebo s využitím jednoho z prostředků komunikace na dálku. Definice smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory by neměla zahrnovat situace, kdy obchodník nejprve přijde domů ke spotřebiteli zásadně za účelem provedení měření či vypracování odhadu bez jakéhokoli závazku ze strany spotřebitele a kdy je pak smlouva uzavřena až v pozdějším časovém termínu v obchodních prostorách obchodníka nebo použitím prostředku komunikace na dálku na základě odhadu, který obchodník poskytl. V takových případech by smlouva neměla být považována za uzavřenou ihned poté, co obchodník oslovil spotřebitele, **pokud měl spotřebitel před uzavřením smlouvy čas na zvážení odhadu, který mu obchodník poskytl. Za smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory by měly být považovány nákupy učiněné během výjezdové akce uspořádané obchodníkem, v jejímž průběhu obchodník propaguje a prodává zakoupené výrobky**.
- (22) **Obchodní prostory** by měly zahrnovat prostory v jakékoli podobě (například prodejny, stánky nebo nákladní automobily), které obchodníkovi slouží jako **trvalé či obvyklé místo jeho obchodování**. Stánky na trhu a veletržní stánky by měly být za obchodní prostory považovány v případě, že tuto podmínku splňují. **Maloobchodní prostory, kde obchodník svou činnost provozuje na sezónním základě, například během turistické sezóny v lyžařském či přímořském letovisku, by za obchodní prostory považovány být měly**, neboť v nich obchodník svou činnost provozuje obvykle. Za obchodní prostory **by neměla být považována veřejně přístupná místa, jako jsou ulice, nákupní střediska, pláže, sportovní zařízení a veřejná doprava**, které obchodník pro své **podnikání používá pouze výjimečně**, ani soukromá obydlí nebo pracoviště. Obchodní prostory **osoby, která jedná jménem obchodníka nebo v jeho zastoupení, jak stanoví tato směrnice, by měly být považovány za obchodní prostory ve smyslu této směrnice**.

Spotřebitelské smlouvy

- Ustanovení tohoto DÍLU se použijí na smlouvy, které se **spotřebitelem** uzavírá **podnikatel** a na závazky z nich vzniklé (§ 1810 o.z.).
- **Díl 4** – Ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem
  - **Oddíl 1** – Obecná ustanovení
  - **Oddíl 2** – Uzavírání smluv distančním způsobem a závazky ze smluv uzavíraných mimo obchodní prostory
    - *Pododdíl 1* – Obecná ustanovení
    - *Pododdíl 2* – Finanční služby
  - **Oddíl 3** – Dočasné užívání ubytovacího zařízení a jiné rekreační služby

Oddíl 1 – Obecná ustanovení

- § 1811/1 – jasnost, srozumitelnost, jazyk
- **§ 1811/2** – poskytování základních informací
  - Totožnost, podnikatele, označení zboží nebo služby, cena zboží nebo služby s poplatky a daněmi, způsob platby...
  - Neužije se: záležitosti každodenního života, dodání digitálního obsahu na hmotném nosiči
- § 1812/1 – výklad *contra proferentem*
- § 1812/2 – jednostranná kogentnost → ZDÁNLIVOST
- § 1813 – VPD zakázaných ujednání
- **§ 1814** – „Blacklist“ – **písm. j)**
- § 1815 – zdánlivost nepřiměřených ujednání, ledaže se jich spotřebitel dovolává
- § 1816 – odstoupení s účinky pro spotřebitelský úvěr
- § 1817 – zákaz další platby
- § 1818 – zákaz postihovat odstoupení spotřebitele
- § 1819 – textová podoba

Oddíl 2, Pododdíl 1 – Dist. zp., obecná ust.

- **§ 1820** – distanční způsob, další informační povinnost
  - Vzorové poučení o odstoupení – 336/2013 Sb.
  - písm. g) – náklady na vrácení, písm. j) – mimosoudní řízení
- § 1828 – smlouvy mimo obchodní prostory
- **§ 1829** – odstoupení od smlouvy
  - § 1831, § 1832 – vrácení zboží a KC, náklady na vrácení
- **§ 1837** – případy, kdy spotřebitel nemůže odstoupit
  - písm. g) – dodávka zboží v uzavřeném obalu (hygiena)
- § 1838 – neobjednané plnění
- § 1839 – reverzní důkazní břemeno
- § 1840 – výluka z režimu (zdravotní péče, nájem...)

Smlouvy uzavřené distančním způsobem

- Prostředky komunikace na dálku / mimo prostor obvyklý pro podnikatelské podnikání
  - § 1828/2: zájezd, oslovení mimo prostory
- Informační povinnost § 1820/2 (odstoupení, ADR...)
- Právo **odstoupit od smlouvy** 14 dnů / + 1 rok
  - KS – převzetí, poslední dodávka / pravidelná dodávka – 1.
  - § 1831 – 14 dnů na odeslání zboží zpět
  - Povinnost podnikatele nést náklady s vrácením § 1832/3
  - Výluka: již poskytnuté služby, úprava zboží, hygienické bal.
- **Neobjednané plnění** → poctivý držitel

Další právní předpisy

- Zákon o ochraně spotřebitele – č. **634/1992** Sb.
  - § 9 – informační povinnost; § 24/14/a – až 1.000.000,- Kč
  - ADR, orgány dozoru, reklamace, pořádání akcí, praktiky...
- Zákon o spotřebitelském úvěru – č. **257/2016** Sb.
- Zákon o platebním styku – č. **370/2016** Sb.
  - *§ 254/2/a Příjemci nenáleží úplata za použití platebního prostředku, u něhož je mezibankovní poplatek podle přímo použitelného předpisu Evropské unie (...).*
- Zákon o České obchodní inspekci – č. **64/1986** Sb.
- Zákon o finančním arbitrovi – č. **229/2002** Sb.
- Trestní zákoník – č. **40/2009** Sb.

Rozhodné právo a soudní příslušnost

- **ES/593/2008** – Řím I.
  - Čl. 6 – Spotřebitelské smlouvy
    - Smlouva se řídí právem země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště, pokud
      - A) obchodník provozuje svoji činnost v takové zemi, nebo
      - B) se jakýmkoliv způsobem taková činnost na tuto zemi vztahuje.
- **EU/1215/2012** – Brusel I. bis
  - Čl. 18
    - 1. **Spotřebitel** může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi buď u soudů členského státu, **(i.) v němž má smluvní partner bydliště**, nebo, bez ohledu na bydliště druhé strany, **(ii.) u soudu místa, kde má spotřebitel bydliště**.
    - 2. Smluvní partner může podat žalobu **proti spotřebiteli** pouze u soudů členského státu, **v němž má spotřebitel bydliště**.

Univerzita Palackého
v Olomouci

Děkuji za pozornost

jan.grepl01@upol.cz